

BUDAPESTI MŰSZAKI ÉS GAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM

Pszichológia Doktori Iskola

KUTATÁSI TÉMÁK (Research Topics)

KOGNITÍV PSZICHOLÓGIA (Cognitive Psychology)

- **Vizuális formák agyi reprezentációja (Kovács Ilona)** A retinakép elemzését lokális agykérgi szűrők végzik. Ezen lokális szűrőknek az aktivitását integrálni kell valamilyen módon ahhoz, hogy a vizuálisan észlelt tárgyakhoz, formákhoz, eseményekhez eljussunk. A vizuális pszichofizika eszközeivel tanulmányozzuk ezt a problémakört.

Cortical representation of visual shape (Ilona Kovács) Each location in the retinal image is being analyzed by a large number of local detectors that process different aspects of the image. After such an analysis, in order to arrive at a unified percept of any visually perceived object or event, the activity of local analyzers responding to the same object has to be integrated. We apply visual psychophysics to reveal visual integration mechanisms.

Kovács, I. and B. Julesz : Perceptual sensitivity maps within globally defined visual shapes. *Nature (London)* 370 644-646 1994

Kovács, I., Á. Fehér and B. Julesz : Medial-point description of shape: a representation for action coding and its psychophysical correlates. *Vision Research (Special Issue on Recognition)* 38 2323-2333 1998

Kovács I.: Form and motion. In: Albertazzi, L. (ed) *Becoming Information*. MIT Press, in preparation, 2007

- **Perceptuális fejlődés, tanulás és plaszticitás (Kovács Ilona)**. A percepció humán ontogenezisével és felnőttkori rugalmasságával kapcsolatban meglepő új eredmények születtek az elmúlt tíz év során. Egyrészt úgy tűnik, hogy az érzékelés képességének kifejlődése a kamaszkor végéig eltart, másrészt a felnőtt emberi agy perceptuális képességei is jelentősen megváltoztathatók specifikus tréninggel. Vizsgálatainkkal a látás alfunkcióinak fejlődési trajektóriáit térképezzük fel tipikusan fejlődő és rendellenesen fejlődő csoportokban. Valamennyi életkori csoport tanulási képességét is vizsgáljuk.

Perceptual development, learning and plasticity (Ilona Kovács). During the past 10 years there have been surprising new results with respect to the ontogenetic development of perception, and adult perceptual plasticity. On one hand, it seems that perceptual development is not complete until the end of adolescence, on the other hand, perceptual skills of the adult brain can be improved with specific training. In our studies, we map the trajectories of development in typically and atypically developing groups. We also look at learning capacities of different age-groups.

I. Kovács: Human development of perceptual organization. *Vision Res. Special Issue on Attention*, 40(10-12), 1301-1310, 2000

I. Kovács, P. Kozma, Á. Fehér and G. Benedek: Late maturation of visual spatial integration in humans *Proceedings of the National Academy of Sciences, USA* 96(21) 12204-1220 1999

Julesz, B. and I. Kovács (eds) : *Maturational windows and adult cortical plasticity*. SFI Studies in the Sciences of Complexity, Vol. XXIII *Addison-Wesley Publ. Company* Reading, M 1995

- **Hallási Jelenet Elemzés és Emlékezet (Winkler István).** Mindennapi környezetünkben egyszerre többnyire több aktív hangforrás van jelen. A hallási jelent elemzés elmélete arra keres magyarázatot, hogyan választja szét az emberi halló rendszer a fülbe érkező összekeveredett hangokból az egyes források által kibocsájtott jeleket. A HJE elmélet azonban mindeddig nem foglalkozott avval a kérdéssel, hogy milyen emlékezeti struktúrák szükségesek a hangforrások szétválasztását megalapozó folyamatok működéséhez. A PhD téma kidolgozása során erre a kérdésre igyekszünk választ kapni viselkedéses és eseményfüggő agyi elektromos potenciálok segítségével végzett észlelési vizsgálatokkal, valamint, a hallgató előképzettségétől és beállítottságától függően, komputációs modellek felállításával és elemzésével.

Auditory Scene Analysis and Memory (István Winkler). Typically, multiple sound sources are active in our everyday environment. The Auditory Scene Analysis theory seeks to explain how the human auditory system separates the contributions of different sources within the composite acoustic input that reaches the ears. However, ASA does not specify the memory structures needed for the operation of the processes segregating the signals of different sound sources. The Ph.D. research will focus on the memory representations underlying ASA by conducting perceptual studies with behavioral and event-related brain potential methods and, depending on the background and orientation of the student, by developing and assessing computational models.

Winkler, I., Sussman, E., Tervaniemi, M., Ritter, W., Horváth J., & Näätänen, R. (2003). Pre-attentive auditory context effects. *Cognitive, Affective, & Behavioral Neuroscience*, 3 (1), 57-77.

Denham, S.L., & Winkler, I. (2006). The role of predictive models in the formation of auditory streams. *Journal of Neurophysiology*, Paris, 100, 154-170.

- **A Pedagógiai hozzáállás komparatív vizsgálata: Az osztenzív-kommunikatív jegyek szerepe a szociális tanulásban kutyáknál és gyerekeknél (Gergely György).** Az emberi csecsemő fajspecifikus érzékenységet mutat ún. 'osztenzív' kommunikatív és referenciális jegyekre (pl. szemkontaktus, dajkabeszéd, mutató) szociális tanulási helyzetekben. E jegyek a másik személy kommunikatív tudásmanifesztációjaként értelmeződnek és a megjelenített – a referenciális osztályra vonatkozó - kulturális ismeret azonnali elsajátításához vezetnek. Az emberen kívül csupán a kutyánál található meg - a domesztikáció során kiválasztódott - hasonló érzékenység osztenzív és referenciális jegyekre. A kurzus áttekinti azokat a különböző ismeretterületeken folytatott új empirikus kutatásainkat, amelyek az osztenzív referenciális kommunikáció szerepének és funkciójának hasonlóságait és különbségeit tárja fel az ember és a kutya esetében.

The comparative study of the 'pedagogical stance': The role of ostensive-communicative cues in social learning in dogs and humans (György Gergely). Human infants show species-specific sensitivity to so-called 'ostensive' communicative and referential cues (e.g., eye-contact, motherese, or pointing) in social learning situations. These cues get interpreted as communicative knowledge manifestations of the other and trigger the fast-learning of the expressed cultural content about the referent kind. Apart from humans, only dogs exhibit similar sensitivity to ostensive and referential cues that has evolved during their domestication by humans. The course will survey our new

comparative empirical studies that investigate the functional similarities and differences in the nature of ostensive referential communication in different domains of social learning in dogs and humans.

Csibra, G. & Gergely, G. (2006) Social learning and social cognition: The case of pedagogy. In: M. H. Johnson & Y. M. Munakata (Eds.), Processes of change in brain and cognitive development. Attention and Performance, XXI., 249-274 .

Gergely, G., Bekkering, H., & Király, I. (2002). Rational imitation in preverbal infants. Nature, Vol. 415, p. 755.

Gergely, G., & Csibra, G. (2006). Sylvia's recipe: The role of imitation and pedagogy in the transmission of cultural knowledge. (pp. 229-255) In: S. Levenson & N. Enfield (Eds.) Roots of Human Sociality: Culture, Cognition, and Human Interaction, Oxford: Berg Publishers

- ***A természetes pedagógia rendszere: A kulturális tanulás mechanizmusainak kísérleti vizsgálata (Gergely György)*** Az emberi csecsemő fajspecifikus érzékenységet mutat ún. 'oszténzív' kommunikatív és referenciális jegyekre (pl. szemkontaktus, dajkabeszéd, mutatás) szociális tanulási helyzetekben. E jegyek a másik személy kommunikatív tudásmanifesztációjaként értelmeződnek és a megjelenített – a referenciális osztályra vonatkozó - kulturális ismeret azonnali elsajátításához vezetnek. A természetes pedagógia elmélete (Gergely és Csibra, 2006, 2007) ezt egy humán-specifikus kulturális tanulási rendszer részeként értelmezi, mely az obszervációs tanulási mechanizmusok számára elérhetetlen kulturális ismeretek relevancia-vezérelt hatékony és gyors intergenerációs átadására választódott ki. Az empirikus kutatás a természetes pedagógia elméletének alapfeltevéseit tesztelő csecsemő és kisgyermekkorai szociális és megfigyeléses tanulási vizsgálatokat és mai kísérleti paradigmák (eye-tracker, ERP, elvárás-megszegési nézésidő, preferenciális figyelemmegosztás, szelektív utánzás, szemantikus vs. Epizódikus enkódolás, stb.) körét öleli fel.

The system of natural pedagogy: mechanisms of cultural learning (György Gergely) Human infants show species-specific sensitivity towards ostensive cues of communication and reference (e.g. eye contact, motherese, pointing) in situations of social learning. These cues are interpreted as manifestations of the other's knowledge and lead to immediate acquisition of the displayed cultural knowledge. The theory of natural pedagogy (Gergely and Csibra, 2006, 2007) interprets this phenomenon as part of a species-specific cultural learning system, selected for relevance-driven effective and fast intergenerational transmission of cultural knowledge that is unavailable for observational learning. Empirical research will focus on testing basic assumptions of the theory of natural pedagogy in infancy and early childhood through social and observational learning and modern experimental techniques (eye-tracker, ERP, violation-of-expectation looking time studies, preferential attention, selective imitation studies, semantic vs. episodic encoding, etc.)

- ***Gátlófolyamatok az emlékezeti előhívásban (Racsmány Mihály)***: Számos különböző kutatás igazolta, hogy a korábban elsajátított emlékezeti anyag megtartása átmenetileg károsítható egyszerű kísérleti eljárásokkal. Ezek a feladatok annak a hétköznapi helyzetnek modelljei, amikor nem kívánatos emlékeink a tudatos előhívás számára elérhetetlenné válnak, vagyis hatékonyan és szándékosan „elfelejtjük” őket. Kutatásunk során azokra az alapfolyamatokat kutatjuk, amelyek befolyásolják a hosszú távú emlékek gátló folyamatok segítségével történő szerkesztését.

Inhibitory processes in memory retrieval (Mihály Racsmány): Research from several groups has independently demonstrated how comparatively simple laboratory tasks can

impair memory for recently acquired materials. These tasks are interesting as they may be analogues of spontaneously occurring procedures used in everyday life to keep unwanted materials out of consciousness and ultimately to place these materials in a state in which they are effectively 'forgotten'. In this research we are looking for the basic parameters of inhibitory processes shaping long-term episodic memory representations

Racsmány, M., Conway, M.A., Garab, E.A., & Nagymáté, G. (in press) Memory awareness following episodic inhibition, *Quarterly Journal of Experimental Psychology*.

Racsmány, M., & Conway, M.A. (2006) Episodic inhibition. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory & Cognition*, 32, 44-57.

- **A gyermeki tudatelmélet fejlődése (Jakab Zoltán)** A mentalizáció, vagy a naiv tudatelméletek (tehát a másik ember mint elmével, mentális állapotokkal rendelkező lény megértése) fejlődésének kérdésköre mára igen tággá vált; a hamisvélekedés-tulajdonítás, a mintha-játék, a másik személy szándékainak értelmezési képessége, vagy a referenciális átlátszatlanság (opacity) fejlődési kontextusban való vizsgálatát is magában foglalja, és különböző kutatók különböző elméleti keretekben értelmezik az eredményeket. Mi e területen belül jelenleg a mintha-játék és a nem referáló fogalmak kapcsolatával illetve az úgynevezett kitüntetett hozzáférés jelenségével foglalkozunk. A mintha-játék (pretence) a gyerekek számára természetessé teszi olyan fogalmak használatát, melyeknek nincs referenciájuk; ennek következményeként felnőttek is könnyedén kezelik a fiktív, kitalált helyzeteket, melyek ellentétesek a valósággal. A kitüntetett hozzáférés az introspekció képességével, illetve megértésével foglalkozik gyerekkorban.

Development of children's theory of mind (Zoltán Jakab) Mentalization, or the development of naive theories of mind in children that underlie adult social understanding has come to include various phenomena (including false belief attribution, pretence, the understanding of other people's intentions in different contexts, or handling referential opacity, to mention a few) and also different theoretical frameworks. Within this field we are currently working on the development of pretence and children's understanding of introspection and privileged access. Pretence underlies the ease with which children and adults handle fiction and non-referring concepts; these phenomena appear helpful in better understanding some classical puzzles in the philosophy of language (e.g., the semantics of non-referring concepts), and the relevance of ideas in the philosophy of language for cognitive development. Our ongoing experimental work focuses on children's understanding of introspection and privileged access (the idea that they themselves have a different – and better – access to their own mental states than anyone else).

Bódog Alexa, Háden Gábor, Jakab Zoltán, Palatinus Zsolt. : Language, ecological structure, and across-population sharing. *Behavioural and Brain Sciences* 28 (4) 490 2005

- **A tudat filozófiai kérdései s ezek kognitív elemzése (Jakab Zoltán):** E témakör tágabban tudat és élmény problémáját foglalja magába, tehát az érzéleti minőségek és a kognícióhoz való viszonyuk kérdését. Ezen belül elsősorban a tudat és mentális reprezentáció viszonyával, illetve az ún. fenomenális fogalmak elméleteivel foglalkozunk.

Philosophy of consciousness: Cognitivist accounts of phenomenal consciousness (Zoltán Jakab) Within the broader area of phenomenal consciousness and its relation to the physical world, our work focuses on representationalist accounts of consciousness, and cognitive mechanisms that underlie the allegedly peculiar properties of sensory experience. To this end we are currently developing a theory of phenomenal concepts

which differs substantially from other accounts and, we think, it has a broad explanatory scope.

Jakab, Z.: Opponent processing, linear models, and the veridicality of color perception. *In Cognition and the Brain: The Philosophy and Neuroscience Movement*, szerk. Kathleen Akins and Andrew Brook, Cambridge University Press. 336-378 2005

Jakab Z.: Revelation and Normativity in Visual Experience *Canadian Journal of Philosophy* 36 (1) 25-56 2006

- ***Adaptív és adaptálható felhasználói felületek fejlesztésének pszichológiai alapjai (Izsó Lajos)*** Mivel az információs és kommunikációs technológiai (IKT) termékek/szolgáltatások/eszközök (rendszerek) mennyisége rohamosan nő, ezek felhasználóinak egyre növekvő „információs esemény-sűrűséggel” kell szembenéznük. Ezen kihívásoknak néhány messze ható fontos következménye van, melyek egyike annak a kérdésnek a megválaszolása – mind elméleti, mind gyakorlati szinten – hogy a felhasználói (kezelői) felületek milyen helyzetben, mennyiben és milyen konkrét módon legyenek a *adaptálhatóak* (a felhasználók aktív beavatkozása révén), illetve milyen módon legyenek automatikusan *adaptívek*. Ebben a kutatásban a jelölt feladata a széleskörű problémafeltárást követően egy valós konkrét intelligens termék vagy internetes szolgáltatás segítségével olyan empirikus vizsgálatok megtervezése, előkészítése és lebonyolítása, amelyek eredményei hozzájárulnak az alapkérdés sokoldalú és árnyalt megválaszolásához.

Psychological bases of developing adaptive and adaptable user interfaces (Lajos Izsó) As nowadays the information and communication technological (ICT) products/services/tools (systems) are proliferating at an extremely rapid pace, their users have to face continuously with an increased „information event flux”. These challenges have several far reaching consequences, one of them is answering the following questions both at theoretical and practical levels. In what concrete situations and in what particular ways should the user interfaces be *adaptable* (via active intervening by the users) or be *adaptive* automatically? The task in this research, after a thorough problem identification, is to design, prepare and carry out empirical studies that contribute to answering the basic question in a many-sided and tinged way.

Cunningham, C., Coombs, N. (1997): *Information Access and Adaptive Technology*. ISBN 0-89774-992-8., ISBN 1-57356-125-8. The Oryx Press. Phoenix, AZ, U.S.A.

Brusilovsky, P. (Editor), Kobsa, A. (Editor), Vassileva, J. (Editor) (2003): *Adaptive Hypertext and Hypermedia*. ISBN-13: 978-0792348436. Springer.

- ***A mesterséges világítás egyes spektrális és dinamikus jellemzőinek hatása kognitív funkciókra (Izsó Lajos)*** Az empirikus tapasztalatok azt mutatják, hogy a mesterséges világítás bizonyos spektrális jellemzői – az ún. belső „biológiai óra” révén – hatással vannak azon kognitív funkciókra, amelyeket a megemelkedett vagy lecsökkent éberségi szint határoz meg. Ismert, hogy 2002-ben David M. Berson idegétlen kutató felfedezte a retinális ganglion sejtek (RGC) egy korábban ismeretlen funkcióját: igazolta, hogy az RGC axonok kapcsolódnak az emberi agy „biológiai órájának” központjához. Ezek az RGC-k a kék fényre (464–484 nm) a legérzékenyebbek és kontrollálják a „biológiai órát”, amely a fény percepcióján keresztül „megmondja” a szervezetünknek, hogyan szabályozza az egyes funkciókat, közöttük a fenntartott fókuszált figyelmet. Ennek a jelenségnek a jobb megértése lehetőséget kínál a jelenleginél hatékonyabb intelligens beltéri világító rendszerek tervezésére.

Hasonlóképpen, a világítás rövid idejű dinamikus változásai – a néhány perc nagyságrendjében - szintén képesek befolyásolni az információ-feldolgozó teljesítmény minőségi és mennyiségi mutatóit. Ez a – minden bizonnyal evolúciós gyökerekre visszavezethető – jelenség szintén felhasználható lehet hatékonyabb intelligens világító rendszerek megalkotására.

The influence of certain spectral and dynamic characteristics of artificial lighting on cognitive functions (Lajos Izsó) There are experiences showing that certain spectral characteristics of artificial lighting has an impact – via the „circadian clock” - on cognitive functions related to increased or decreased alertness. As it is known, in year 2002, neuroscientist David M. Berson discovered a previously unknown function for retinal ganglion cells (RGC): he demonstrated that RGC axons connect to the circadian or biological clock center of the brain. Most sensitive to blue light (464–484 nm), RGC control the human circadian clock, a complex biological system that, through light perception, tells our bodies how to regulate multiple body functions, among others focused attention. Better understanding of this phenomenon could be utilized at designing more effective smart artificial indoor lighting devices. Similarly, certain short term dynamic changes – in the range of several minutes - of lighting can also influence the quality and quantity of information processing performance. This effect – probably of evolutionary origin – can also be used for better design of lighting systems.

Berson DM, Dunn FA, Motoharu T. Phototransduction by retinal ganglion cells that set the circadian clock. *Science*, 2002;295:1070–3.

Izsó, L., Majoros, A. (2002). Dynamic Lighting as a Tool for Finding Better Compromise between Human Performance and Strain. *Applied Psychology in Hungary*, 2001-2002. 83-95.

- ***Adalékok egy kognitív információelmélet megalapozásához (Izsó Lajos)*** Az információ köznapi „heurisztikus” fogalma és a különböző diszciplínákban használatos információ-koncepciók jelentős eltéréseket mutatnak. Napjainkra ezekben diszciplínákban ugyanakkor összegyűlt már annyi tapasztalat és tudás, hogy meg lehet kísérni egy kognitív nézőpontú szintézis megalapozását. Ehhez az elméletalkotáshoz először át kell tekinteni az információ fogalmát a fizikai tudományokban, a különböző biológiai, biokémiai és kémiai rendszerekben, meg kell vizsgálni az ún. „tisztá” matematikai információelmélet alapjait és alkalmazási lehetőségeit és végül azt, hogy napjainkban – az információs társadalom korában – mit jelent mindez számunkra a hétköznapi életben. A kognitív nézőpontú szintézis első lépéseként - Miller, Broadbent, Cowan és mások nyomán – számba kell venni, hogy mik lehetnek az emberi információ-feldolgozás alapegységei, ezek hogyan viszonylanak a más tudományokban elfogadott alapelemekhez és hogyan lehet mindezeket közös – vagy legalább hasonló – fogalmakkal leírni.

Data for establishing a cognitive information theory (Lajos Izsó) The everyday „heuristic use of „information” and the „information” concepts used in different scientific disciplines do show significant differences. By nowadays, however, have already accumulated the critical mass of experience and knowledge, that can make possible an attempt of a synthesis on cognitive basis. To do so, first the „information” concept has to be reviewed in the physical sciences and in different biological, biochemical, and chemical systems, the fundamentals and application possibilities of the „pure” mathematical „information theory” have to be studied, and finally it is necessary to understand what all these mean to us in the time of the „information society”. The first step towards a synthesis on cognitive basis – after Miller, Broadbent, Cowan and others – we have to review the following: what could be the basic units of human information

processing, how these relate to the units accepted in other disciplines, and how all these could be described in common – or at least similar – terms.

Miller, G. A. (1956). The Magical Number Seven, Plus or Minus Two: Some limits on our capacity for processing information. *Psychological Review*, Vol. 63, No. 2, 81-97.

Broadbent, D. E. (1975). The Magic Number Seven After Fifteen Years. In: Kennedy and Wilkes (eds), 1975, *Studies in Long Term Memory*. John Wiley.

Cowan, N. (2001). The Magical Number 4 in Short-term Memory: A reconsideration of Mental Storage capacity. *Behavioral and Brain Sciences* 24(1).

PSZICHOLOGIAI NYELVTAN (Psycholinguistics)

- **A nyelvi kétértelműség feldolgozása (Pléh Csaba):** A kétértelműség lexikai és morfológiai fajtái. nyúl, dob-om. Mikor és hogyan megy végbe az egyértelműsítés a megértés során. Kétértelműség a pragmatika révén és a pragmatika keretében. A relevancia elv és a kétértelműség feldolgozása.

Processing of linguistic ambiguity (Csaba Pléh): Lexical and morphological ambiguity. When and how disambiguation takes place? Ambiguity due to pragmatic factors and in pragmatic frames. Relevance and the processing of ambiguity.

Pléh, Cs. A mondatmegértés a magyar nyelvben. (Sentence understanding in Hungarian) Budapest: Osiris, 1998, 274 pp.

- **A szövegértés modern elméletei és a koherencia (Pléh Csaba).** Koherencia fajták a magyarban és az utalás típusok. Lexikai, névmási és töredék utalások. Az utalásfajták és a szövegkoherencia megteremtése idegtudományi szempontból. Összefüggés, relevancia és a kognitív értelemben vett centrális koherencia.

Contemporary theories of discourse processing and coherence (Csaba Pléh): Coherence types in Hungarian. Types of coherence relations: lexical pronominal, and truncation. Coherence from a neuroscience perspective. Cohesion, coherence, and central coherence in cognitive sense.

Pléh Csaba (2000): Modularity and pragmatics: some simple and some complicated ways. Pragmatics, 10:4, 415-438.

Pléh, Cs. (2003) Narrativity In Text Construction And Self Construction. Neohelicon 30 (2003) 1, 187-205

- **A korai nyelvtani kategóriák és a csizmahúzás (Pléh Csaba).** Szintaktikai, alaktani és pragmatikai csizmahúzás a nyelv kezdeteinél. Formai és "tartalmi" kategóriák. Alany, topik és cselekvő viszonya a korai nyelvben 2-4 év. Adatelemzés és kísérleti vizsgálatok.

Early grammar and bootstrapping (Csaba Pléh). Syntactic, morphological and pragmatic bootstrapping. Formal and content categories. Subject, topic, and agent in 2-4 year olds. Corpus analysis and experiments.

Csaba Pléh, Farrel Ackermann és András Komlósi (1989): On the psycholinguistics of preverbal modifiers in Hungarian: Adult intuitions and children's treatment of modifiers. Folia Linguistica, 1989, 23, 181-214

- **Nyelvi relativizmus és pszicholingvisztika (Pléh Csaba).** A téma elsősorban két alkérdésre összpontosít: i) hogyan változik a nyelvek szerkezeti eltéréseinek függvényében a kognitív erőforrások pl. a munkamémória használata, ii) milyen összefüggés van a kognitív kategorizáció fejlődése és azt adott nyelvben érvényes szemantikai kategorizációk (pl. élőség) megléte között.

Linguistic relativity and psycholinguistics (Csaba Pléh). Research focuses on two main questions: i) how does the exploitation of cognitive resources like working memory capacity depend on structural differences between languages, and ii) what is the relationship between the development of cognitive categorization and the linguistic semantic categories of a particular language.

D. Gentner, S. Goldin-Meadow (2003, eds.) *Language in mind: Advances in the study of language and thought*. Cambridge, MA, MIT Press

- ***A nyelvi fejlődés zavarai (Lukács Ágnes)*** Az anyanyelv elsajátításának jellegzetes menetét többfajta zavar érheti. Kutatásaink arra az eredetét és megjelenését is tekintve heterogén zavarra összpontosítanak, amelyben elsődlegesen a nyelvi képességek érintettek. Az elsődleges nyelvfelődési zavarral kapcsolatban számos dolog tisztázatlan: Mi az, ami a nyelven belül leginkább sérül? Hasonló nyelvi funkciók sérülnek-e különböző nyelvfelődési zavarokban? Mennyiben függ össze a nyelvi sérülés más megismerőfunkciók sérülésével? Milyen alapvető tanulási mechanizmusok deficitje vezet a nyelvi sérüléshez?

Developmental disorders of language (Ágnes Lukács). The typical course of language acquisition can be disrupted in several ways. Our research focusses on a phenotypically and etiologically heterogeneous disorder, in which the primary deficit is in linguistic abilities. The open in research on primary language disorder are the following: What are vulnerable areas of language in Hungarian? Is language impairment similar across different developmental disorders of language? How is the impairment of language functions related to impairment of other cognitive functions? What are the basic learning mechanisms that are impaired in language disorder?

Leonard, L. B. (1998): *Children with specific language impairment*. Cambridge, Mass.: MIT Press.

Pléh, Cs., Kas, B., Lukács, Á. (2007) *A nyelvi fejlődés zavarai*. In: Kállai, J., Bende, I., Karádi, K., Racsmány, M. (Szerk.) *Bevezetés a neuropszichológiába*. Medicina Kiadó, Budapest.

- ***Morfológiai feldolgozás (Lukács Ágnes)***. A magyar nyelv gazdag morfológiája számos feldolgozási tényező vizsgálatát teszi lehetővé. Az eddigi vizsgálatok az elemző/egészleges reprezentáció kérdésével foglalkoztak, de távolról sem kaptunk választ minden kérdésre. A toldalékok és tövek bonyolult morfofonológiai viselkedése, a kivételes tőosztályok és a toldalékok különböző osztályai különböző gyakorisági és hasonlósági hatásokkal befolyásolhatják a lexikális szerveződést és a feldolgozást. Ezek a hatások a magyarban még javarészt feltáratlanok.

Morphological processing (Ágnes Lukács). The rich morphology of Hungarian is a prime ground for testing several factors that might affect morphological processing. Research so far has concentrated on the problem of analytic/holistic representation, but we are far from having answers to all the questions. The complex morphophonological behavior of stems and affixes, the existence of irregular stem classes and several affix classes have their own effects of frequency and similarity on lexical organization and processing. In Hungarian, these factors are mostly unexplored.

Pléh Csaba és Lukács Á. (2001) (szerk) *A magyar morfológia pszicholingvisztikája*. Budapest: Osiris.

- ***Szemantika és kognitív nyelvészet (Babarczy Anna)***: Elvont és metaforikus kifejezések használatát vizsgáljuk a mindennapi kommunikációban. Főbb kutatási kérdéseink: Hogyan definiálhatjuk az elvont/konkrét megkülönböztetést a természetes nyelvben? Hogyan érzékelik a nyelvhasználók ezt a megkülönböztetést? Milyen rendszert találunk a mindennapi metaforikus nyelvhasználatban? Milyen kapcsolat áll

fenn a fizikai valóság felfogása és az elvont nyelvhasználat között? Hogyan tanulják meg a gyerekek az elvont fogalmakat és a hozzájuk tartozó nyelvezetet?

Semantics and Cognitive Linguistics (Anna Babarczy):

We explore the use of abstract, metaphorical expressions in everyday communication. Some questions we ask are: How can we give a scientific definition of the abstract-concrete distinction in natural language? How do language users interpret this distinction? What structure can we identify behind everyday metaphorical language use? In what way does our perception of physical reality interact with our use of language to describe abstract concepts? How do young children learn abstract concepts and associated language?

Anna Babarczy : Syntax and semantics in (mis)learning verb argument structures *Chicago Linguistic Society* 34 1999

Andrews M., Vinson D. & Vigliocco G. (2007) Evaluating the Contribution of Intra-Linguistic and Extra-Linguistic Data to the Structure of Human Semantic Representations. *Proceedings of the Cognitive Science Society.*

- ***Nyelvelsajátítás (Babarczy Anna):*** Angol és magyar anyanyelvű gyerekek morfológia és szintaktikai fejlődését vizsgáljuk. Elmélet-alapú, kvantitatív korpuszelemzési módszerekkel, a CHILDES eszközeinek felhasználásával Főbb empirikus kérdések: argumentum struktúra, esetragozás, igemorfológia, szórend, anaphora Elméleti kérdések: univerzális grammatika, analogikus általánosítás, statisztikai tanulás

Language acquisition (Anna Babarczy): I do research on the morpho-syntactic development of English-speaking and Hungarian pre-school children. Theory-driven, quantitative corpus-analysis method with the help of the CHILDES tools. Topics include: argument structure, case marking, verb morphology, word order, anaphora. Theoretical interests: universal grammar, analogical generalization, statistical learning

Babarczy, A. (2006) Negation and word order in Hungarian child language. *Lingua* 116, pp. 377-392.

- ***Számítógépes nyelvészet. Parser (Babarczy Anna):*** Szabályrendszert dolgozunk ki magyar nyelvű szintaktikai és tematikai elemzőrendszerhez. Az elemző zárójelezett, címkézet szerkezeti elemzést ad jól formált magyar mondatokról.

Natural language processing. Parser (Anna Babarczy): We are developing a Hungarian grammar for a rule-based parser. The output of the parser is a labelled bracketed tree diagram showing predicate-argument relations.

Babarczy, A, B Gábor, G Hamp & A Rung (2005) "Hunpars: a rule-based sentence parser for Hungarian". *Proceedings of the 6th International Symposium on Computational Intelligence.*

- ***CHILDES (Babarczy Anna):*** Magyar gyereknyelvi korpuszokat fejlesztünk és automatikus morfológiai címkézésüket igyekszünk megoldani a Szószablya morfológiai elemző segítségével. A korpusz a CHILDES nemzetközi gyereknyelvi adat- és adafeldolgozó-rendszer része lesz.

CHILDES (Anna Babarczy): We are planning to develop a tool for the automatic annotation of Hungarian child language corpora with the help of the Szószablya morphology analyzer and the parser. The tool is to be used with CHILDES, an

international database and computational data analysis toolset for the study of child language.

- ***Nyelv, tudatelmélet és más „magasabb” kognitív működések tipikus és atipikus kapcsolatai (Győri Miklós)*** Tipikus és atipikus (autizmus, specifikus nyelvi zavar, stb.) mintákat alkalmazó, részben komparatív empirikus vizsgálatok, elsősorban viselkedéses módszertannal, a „magasabb kogníció” működésének és/vagy fejlődésének finomabb megértésére.

Typical and atypical relations between language, theory of mind and other "higher" cognitive processes (Miklós Győri) Empirical studies on typical and atypical samples (primarily autism and specific language impairment), using behavioural methods, aimed at a more refined understanding of "higher" cognition and/or its development.

- ***Pragmatika es intencionalitás: tipikus és atipikus fejlődés es szerveződés (Győri Miklós)*** Empirikus kutatások a humán pragmatikai készségek és az intencionalitás-tulajdonítás kapcsolatáról, elsősorban viselkedéses módszertannal, tipikus és atipikus (elsősorban: autizmus spektrum zavarok) mintákon.

Pragmatics and intentionality: typical and atypical development and organisation (Miklós Győri) Empirical studies on the relation between human pragmatic abilities and understanding of intentionality, primarily by behavioural methods, on typical and atypical (foremost: autism spectrum disorders) samples.

- ***Nyelvtechnológia, számítógépes nyelvészet (Kornai András)***: Számítógépes nyelvészet, a természetes nyelvfeldolgozás matematikai vonatkozásai, beszédfelismerés, optikai karakterfelismerés, információ-kinyerés, információ-visszakeresés.

Language technology, computational linguistics (András Kornai): Computational linguistics, mathematical aspects of natural language processing, speech recognition, optical character recognition, information retrieval. Kornai, A. (2007) *Mathematical Linguistics*. Springer Verlag. Kornai, A. (2007) Probabilistic grammars and languages. 10th Workshop on the Mathematics of Language preproceedings.

- ***Egyetértés és egyet nem értés multimodális jellegzetességeinek vizsgálata a társalgásban (Vicsi Klára)***: A kutatás célja az emberi kommunikációban előforduló egyetértési és egyet nem értő kifejezések prozódiai, fonetikai, arcmimikai és gesztikulálási komponenseinek vizsgálata. Kulcsfeladat a vizuális és beszédparaméterek vizsgálata együttműködő és együttműködést elutasító viselkedésformák kialakulásakor, aktuálisan játékosok között, a játék különböző kimenetele esetében. A feladat továbbá az említett viselkedésformák felismeréséhez, illetve modellezéséhez adatokat gyűjteni. A nyert adatok hosszú távon automatikus kommunikációs rendszerek kialakításához nyújtanak majd segítséget, amelyek az oktatásban és terápiában lesznek felhasználhatók.

Examination of multimodal components of agreement and disagreement in Conversations (Klára Vicsi): The Study intends to examine prosodic, phonetic, facial and gestural components associated with the occurrence of agreement and disagreement in conversations, performed either in a cooperative or non-cooperative environment. The project focuses a multi-approach, multi-centre and multi-cultural analysis onto the well circumscribed and theoretically important issue of the evolution of cooperation and social

support within conversations. A key aspect of the study is the examination of visual and speech parameters in the evolution of cooperative and of uncooperative behaviour between game players when different payoff situations exist. An important long-term objective of the project is the possibility of creating an automatic system for evaluating agreement, cooperation and support within conversations, to be used in enterprise training or in family therapy.

KOGNITÍV IDEGTUDOMÁNY (Cognitive Neuroscience)

- **Arc és tárgy reprezentáció az emberi agyban; komputáció, elektrofiziológia, pszichofizika és fMRI (Kovács Gyula):** Az alak és tárgyfeldolgozás komputácison igen nehéz feladat. Ugyanakkor a központi idegrendszer gyorsan és erőfeszítések nélkül képes megoldani ezt. Hogyan és hol reprezentálódnak agyunkban a tárgyak? Mennyire speciálisak az arcok? Hogyan reprezentálódnak a különböző kategóriák? Ezeket a kérdéseket tanulmányozzuk a cimbén szereplő módszerekkel.

Face and shape representation in the human brain: computation, electrophysiology and fMRI (Gyula Kovács): Shape and face representation is a computationally extremely difficult task. Nevertheless our central nervous system solves this task effortlessly. How and where does our brain represent shapes? Are the faces special? How the different categories are represented? Among others we will study these questions using standard ERP, psychophysical and fMRI.

G. Kovács, G. Sáros, K. Köteles, Z. Chadaide, T. Tompa, R. Vogels and G. Benedek Effects of surface cues on the macaque inferior temporal cortical responses Cerebral Cortex 2003;13:178–188; 1047–3211

- **Döntéshozatal a központi idegrendszerben (Kovács Gyula):** A perceptuális döntéshozatal a kognitív tudományok divatos témaköre. Hogyan különíthetők el a szenzoros és döntési folyamatok? Mi az alapja a döntéseknek és hogyan manifesztálódnak ezek az agyban? EEG és fMRI módszerekkel vizsgáljuk ezeket a folyamatokat zajos ingerekkel.

Perceptual decision making (Gyula Kovács): Perceptual decision making is a current topic of the cognitive sciences. How can we separate sensory and decision making processes? What is the ground of our decisions and how does it manifest in the brain? We will use ERP and fMRI methods to study the foundations of decision making, using various noisy stimuli and test the temporal processes of decision making.

Gyula Kovács, Markus Raabe, Mark W. Greenlee Neural correlates of visually induced self-motion illusion in depth. 2007, in press Cerebral Cortex.

- **Adaptáció a látórendszerben (Kovács Gyula):** Az adaptáció egyszerű és robusztus megnyilvánulása a központi idegrendszer plasztikus folyamatainak. A vizuális feldolgozás minden lépésénél szerepet játszik és jól alkalmazható a stimulus szelektív folyamatok vizsgálatára. Kísérleteinkben többféle ingert (egyszerű alakoktól komplex ingerekig és emberi arcokig) alkalmazunk és az adaptációt vizsgáljuk elektro, pszichofizikai és fMRI módszerekkel.

Adaptation in the visual system (Gyula Kovács): Adaptation is a simple, robust process of the central nervous system. It occurs at every stages of the visual processing and easily can be used to study the stimulus selective processes of the neurons. In our experiments we will use various levels of stimuli (from simple shapes to complex face stimuli) and test the electrophysiological and fMRI correlates of adaptation to them.

Kovács G, Zimmer M, Banko E, Harza I, Antal A, Vidnyánszky Z. Electrophysiological Correlates of Visual Adaptation to Faces and Body Parts in Humans. Cereb Cortex. 2006 May;16(5):742-53. Epub 2005 Aug 24.

- **Alvás és tanulás (Kovács Ilona)** Alacsony szintű procedurális tanulással, perceptuális és motoros készségekkel foglalkozunk, melyekkel kapcsolatban korábban már bebizonyosodott, hogy alvásfüggőek. Alvásüggő agyi fejlődési és tanulási mechanizmusokat vizsgálunk Williams szindrómás és Down szindrómás populációkban.

Sleep and Learning (Ilona Kovács) The work concentrates on low level procedural (perceptual and motor skill) learning that has previously been shown to depend on consolidation during sleep. We will address the issue of sleep-related brain maturation and learning effects in people with developmental brain disorders, such as Williams Syndrome, and Down Syndrome.

Kemner, C., Lamme, V.A.F., Kovacs, I., Engeland, H. : Integrity of lateral and feedbackward connections in visual processing in children with Pervasive Developmental Disorder *Neuropsychologia* 45(6) 1293-8 2007

- **Az epizodikus emlékezeti rendszer sérülése pszichiátriai betegségekben (Racsomány Mihály)**

A három leggyakrabban diagnosztizált, igen heterogén pszichiátriai betegség: a szkizofrénia, OCD és depresszió kurrens modelljei feltételezik, hogy a frontostriális rendszer alapvető szerepet játszik ezen betegségek patogenezisében. Kutatási hipotézisünk szerint az úgynevezett 'esemény-rendszer' komponenseinek specifikus károsodási mintázatai alkalmasak arra, hogy funkcionális szempontból homogén alcsoportokat állapítsunk meg ezekben a betegcsoportokban. Kutatásunkban viselkedéses és elektrofiziológiai módszerek segítségével igyekszünk feltárni az epizodikus esemény-reprezentációk és a pszichiátriai tünetek kapcsolatát.

Injuries of episodic system in patients with mental disorders (Mihály Racsomány)

Current models of the three most frequent and most heterogeneous psychiatric disorders, schizophrenia, obsessive-compulsive disorder and depression, generally assume that the disturbance of the frontostriatal system plays a fundamental role in the pathogenesis of these conditions. We assume that patterns of injuries of the components within the event-system are eligible to separate functional subgroups within these heterogeneous psychiatric populations. In our research we plan to adapt behavioural and electrophysiological methods of event-representations to unveil the role of episodic system in psychiatric symptoms.

Szendí, I., Cimmer, C., Csifcsak, G., Szekeres, G., Kovacs, A. Z., Galsi, G., Racsmany, M., Boda, K., Janka, Z. (2006) Subgroups within schizophrenia differentiated by clinical and neurocognitive parameters. *European Neuropsychopharmacology* ,16: S374-S375

Szendí, I., Kiss, M., Racsomány, M., Vörös, E., Cimmer,Cs., Kovács, Z.A., Szekeres, Gy. Galsi, G., Boda, K., Pléh, Cs., Csernay, L., Janka, Z.(2006) Correlations between clinical symptoms, working memory functions and structural brain abnormalities in men with schizophrenia. *Psychiatry Research: Neuroimaging*, 147, 47-55.

- **Az alvás neurokognitív vonatkozásai (Bódi Róbert):** A téma olyan kutatások körét fedi le, amelyek célzottan a normál és kóros alvás-ébredlét állapotok kognitív idegtudományi vonatkozásait hivatottak feltárni. Ezek elsősorban az alvásállapotokat kísérő specifikus kognitív tevékenységgel és annak idegéletteni vonatkozásaival, valamint az alvás egyéni mintázatainak differenciálpszichológiai és kognitív neuropszichiátriai jelentőségével kapcsolatosak.

Neurocognitive aspects of sleep (Róbert Bódizs): The research topic includes investigations aimed to uncover the cognitive neuroscientific aspects normal and pathological sleep-waking states. These are mainly related to sleep state-specific forms of cognitive activities and their neurobiological basis as well as to the differential psychological and cognitive neuropsychiatric relevance of individual sleep patterns.

Bódizs R, Kis T, Lázár AS, Havrán L, Rigó P, Clemens Z, Halász P. Prediction of general mental ability based on neural oscillation measures of sleep. *J Sleep Res* 14: 285-292 (2005)

- **Innovatív jelfeldolgozási eljárások az alvás-EEG elemzésében (Bódizs Róbert):** Az alvás-ébrenlét állapotokkal kapcsolatos celluláris neurofiziológiai és kognitív idegtudományi ismeretek gyarapodása nyomán állandóan megújuló igény mutatkozik olyan kvantitatív EEG elemzési módszerek kifejlesztésére, amelyek az aktuális modellekkel összhangban, azok kérdésselvetéseinek megfelelően ragadják meg az elektrofiziológiai jelenségek komplexitását. A téma olyan eljárások és rutinok kidolgozását fedi le, amelyek új, neurofiziológiailag definiálható és kognitív relevanciával bíró kérdésselvetéseknek megfelelően nyernek ki információt az egyes ébrenlét-alvás állapotokra specifikus EEG mintázatokról.

Innovative methods of signal analysis of sleep state-specific EEG patterns (Róbert Bódizs): The cellular neurophysiology and the cognitive neuroscience of sleep-waking states produce rapid accumulations of scientific knowledge, which urges the renewing need for the development of specific quantitative EEG analysis methods, suitable to unfold the complexity of electrophysiological phenomena in relation to actual scientific models. The research topic covers the development of new procedures and routines, suitable to unravel hitherto hidden, cognitively and neurophysiologically relevant aspects of sleep state-specific EEG patterns.

Bódizs R, Sverteczki M, Mészáros E. Wakefulness-sleep transition: emerging electroencephalographic similarities with the rapid eye movement phase. *Brain Res Bull* doi:10.1016/j.brainresbull.2007.11.013

- **Magasabb-szintű Hallási és Emlékezeti Folyamatok Újszülöttekben (Winkler István).** Az elmúlt évtizedek kutatásai arra utalnak, hogy csecsemők már születéskor rendelkeznek a környezet rendezett észleléséhez szükséges alapvető szenzoros feldolgozási képességekkel. Azonban, a viselkedéses vizsgálatok nehézkes volta miatt, ezen képességekről alkotott képünk meglehetősen töredékes. Egy, az eseményfüggő agyi elektromos potenciálokra épülő módszer lehetővé teszi a hallási feldolgozás néhány fontos lépésének vizsgálatát alvó újszülötteken. A PhD téma kidolgozása során ezen módszer segítségével olyan kérdéseket igyekszünk megválaszolni mint: Képesek-e újszülöttek kiválasztani, illetve felismerni egyes hangforrásokat mindennapi összetett hangkörnyezetekben; képesek-e hangmintákat kiemelni változó hangsorokból, ilyen mintákat megtanulni, generalizálni, kategorizálni; hogyan alapozzák meg az újszülöttek meglévő észlelési képességei a beszéd- és zene-tanulást, illetve az érés és tanulás milyen módon fejleszti tovább ezen képességeket?

Higher-level Auditory and Memory Processes in Newborn Babies (István Winkler). Research conducted during the past decades indicated that newborn babies possess the basic sensory processing capabilities required for organized perception of the environment. However, due to difficulties of behavioral studies in neonates, our knowledge regarding these capabilities is far from being complete. A research method based on event-related brain potentials allows investigating some important steps of

auditory information processing in sleeping neonates. Basing on this method, the Ph.D. research will ask questions, such as: Can newborn babies select and identify individual sound sources within everyday complex acoustic environments; can they extract sound patterns from variable sound sequences, learn, generalize, and categorize such patterns; how do neonate perceptual capabilities support acquiring speech and music and how does maturation and learning further develop these capabilities?

Winkler, I., Kushnerenko, E., Horváth, J., Čeponienė, R., Fellman, V., Huotilainen, M., Näätänen, R., & Sussman, E. (2003). Newborn infants can organize the auditory world. *Proceedings of the National Academy of Sciences USA*, 100 (20), 1182-1185.

Kushnerenko, E., Winkler, I., Horváth, J., Näätänen, R., Pavlov, I., Fellman, V., & Huotilainen, M. (2007). Processing acoustic change and novelty in newborn infants. *European Journal of Neuroscience*, 26, 265–274.

- ***Az adaptív tárgylátás neurobiológiája (Vidnyánszky Zoltán, Kovács Gyula):*** Az adaptáció során kialakuló utóhatások a korai vizuális folyamatoktól (pld. vonal orientáció és színfeldolgozás) egészen a magas szintű látásig (pld arcpercepció) jellemzik az emberi látórendszert. Jelen kísérleteinkben ezeket az adaptációs jelenségeket kívánjuk tanulmányozni arc és nem-arc ingerekkel, standard pszichofizikai, elektrofiziológiai és funkcionális képalkotó eljárásokat használva.

Neurobiology of adaptive object perception. (Zoltán Vidnyánszky, Gyula Kovács): Adaptation aftereffects occur throughout the visual system, from early vision (e.g., line orientation and color processing) to highlevel vision (including face recognition). In our current experiments we test high level adaptation phenomena using face and non-face stimuli and psychophysical, electrophysiological and functional imaging techniques.

Kovacs G, Zimmer M, Banko E, Harza I, Antal A, Vidnyanszky Z. Electrophysiological Correlates of Visual Adaptation to Faces and Body Parts in Humans. *Cereb Cortex*. 2006 May;16(5):742-53. Epub 2005 Aug 24.

Kovacs G Adaptáció és utóhatások a látórendszerben 2006 *Magyar Pszichológiai Szemle* 61: 251-264.